

Сніжко С. В.

курсантка 3-го курсу факультету
підготовки фахівців для органів досудового
розслідування Національної поліції України,
Донецький державний університет внутрішніх справ

Пекарський С. П.

к. ю. н., доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової
діяльності та інформаційної безпеки,
Донецький державний університет внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗАКОННОСТІ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності посідають особливе місце у системі кримінальної юстиції України, оскільки саме в цій сфері діяльність правоохоронних органів безпосередньо пов'язана з можливим обмеженням конституційних прав і свобод людини та громадянина. Оперативно-розшукова діяльність (ОРД – прим. автора), будучи специфічною формою правоохоронної діяльності, спрямована на попередження, виявлення та припинення злочинів, а також на забезпечення ефективного досудового розслідування. Водночас її гласний і негласний характер, використання спеціальних оперативних та оперативно-технічних засобів обумовлюють підвищені вимоги до дотримання принципу законності, що знаходить своє відображення у відповідних гарантіях, закріплених у нормативно-правових актах і правозастосовній практиці [1].

Поняття гарантій законності в оперативно-розшуковій діяльності охоплює сукупність правових, організаційних і процесуальних засобів, які забезпечують неухильне дотримання вимог закону під час здійснення оперативно-розшукових заходів [2, ст. 9]. Основоположне значення в цій сфері має Конституція України, яка закріплює принцип верховенства права, недоторканність приватного життя, таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також право на судовий захист. Саме конституційні норми визначають межі допустимого втручання держави у сферу особистих прав людини і слугують базовою гарантією від зловживань з боку суб'єктів оперативно-розшукової діяльності [1].

Спеціальним законодавчим актом, що регулює порядок і умови здійснення оперативно-розшукової діяльності, є Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2]. У ньому визначено завдання та

підстави для проведення ОРД, коло уповноважених суб'єктів, а також визначені гарантії дотримання прав і свобод людини під час їх реалізації. Важливою гарантією законності є вимога щодо здійснення окремих оперативно-розшукових заходів лише на підставі ухвали слідчого судді, що забезпечує судовий контроль за діяльністю правоохоронних органів. Такий механізм спрямований на запобігання свавільному втручанням в приватне життя особи та підвищує рівень довіри до результатів оперативно-розшукової діяльності [2, ст. 9].

Значну роль у забезпеченні законності в діяльності суб'єктів ОРД відіграють також положення Кримінального процесуального кодексу України (КПК України – прим. автора). Дефініцією є те, що норми КПК України встановлюють взаємозв'язок між оперативно-розшуковою діяльністю та досудовим розслідуванням [3]. Чинний КПК України визначає процесуальний порядок використання матеріалів ОРД як джерел доказів, висуваючи вимогу їх отримання виключно законним шляхом. Це означає, що порушення встановлених законом гарантій під час проведення оперативно-розшукових заходів може призвести до визнання зібраної інформації недопустимою у кримінальному провадженні, що безпосередньо впливає на результати слідства [3].

Серед організаційних гарантій законності важливе місце займає відомчий контроль і прокурорський нагляд за здійсненням ОРД [2, ст. 14]. Прокуратура, реалізуючи функцію нагляду за додержанням законів, має право перевіряти законність проведення оперативно-розшукових заходів, реагувати на виявлені порушення та вимагати їх усунення. Такий нагляд сприяє забезпеченню балансу між інтересами держави у боротьбі зі злочинністю та необхідністю захисту прав і свобод людини. Водночас внутрішній контроль з боку керівників відповідних підрозділів правоохоронних органів покликаний забезпечити навчання, дисципліну та відповідальність посадових осіб, залучених до оперативно-розшукової діяльності.

Значення гарантій законності для досудового розслідування полягає насамперед у тому, що вони забезпечують належну якість та процесуальну придатність інформації, отриманої в ході оперативно-розшукової діяльності. Дотримання законних процедур сприяє формуванню доказової бази, яка може бути ефективно використана під час досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження. Крім того, забезпечення законності оперативно-розшукових заходів мінімізує ризик оскарження дій слідчих і оперативних працівників, що позитивно впливає на строки та результати кримінального провадження.

Не менш важливим є й превентивне значення гарантій законності, оскільки вони формують у працівників правоохоронних органів правову культуру та усвідомлення меж своїх повноважень. Це, у свою чергу, сприяє підвищенню авторитету органів досудового розслідування та довіри суспільства до правоохоронної системи загалом. У контексті демократичної

правової держави дотримання гарантій законності в ОРД є не лише юридичним обов'язком, а й необхідною умовою ефективного та справедливого правосуддя.

Отже, гарантії законності під час здійснення оперативно-розшукової діяльності мають комплексний характер і охоплюють конституційні, процесуальні та організаційні механізми захисту прав людини. Їх реалізація безпосередньо впливає на якість отриманих фактичних даних про протиправну діяльність особи чи групи осіб, ефективність досудового розслідування, допустимість доказів і забезпечення справедливого судового розгляду. Саме тому вдосконалення правового регулювання та практики застосування гарантій законності залишається актуальним завданням розвитку як оперативно-розшукової діяльності так і кримінальної юстиції України.

Список літератури

1. Конституція України прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. Дата оновлення: 1 січня 2020 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к96-вр#Text>.

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-ХІІ. Дата оновлення: 9 серпня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

3. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI Дата оновлення: 9 серпня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

4. Про організацію нагляду за додержанням законів органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність: наказ Офісу Генерального прокурора від 8 вересня 2023 року № 253. Дата оновлення: 3 жовтня 2024 року. *Вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0253905-23#Text>.